

• פרק ו •

הנזירות – מצווה השווה לכל נפש

בפרק זה נברר בע"ה, האם כל אחד מישראל יכול לקיים את מצוות הנזירות, או שמא ישנם תנאים מוקדמים לקיומה, והיא מיועדת אך ורק לצדיקים ואנשי סגולה או תלמידי חכמים מופלגים בתורה?²¹

א. 'ונפלינו אני ועמך'

הרדב"ז בספרו 'מצודת דוד' (העוסק בטעמי המצוות; מצוה רכג), מתאר את טעם מצוות הנזירות ואת מעלתה, ובין היתר הוא כותב את הדברים הבאים:

"ואני ראיתי בזוהר פירוש (שמות לג, טז) 'ונפלינו אני ועמך' – שיהא חלקנו במופלא [בכתר], וכן נראה מהלשון שכתבתי למעלה..."

המילים 'ונפלינו אני ועמך' הם חלק מבקשה שמבקש משה רבנו מהקב"ה לאחר חטא העגל, וזה לשון הפסוק (שמות לג, טז):

"וּבַמָּה יִדְעֶ אֲפֹא כִּי מִצָּאתִי חֹן בְּעֵינַיִךְ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלִכְתָּךְ עָמְנוּ, וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעַם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

נמצא אפוא, לפי פרושו של הרדב"ז המבוסס על הזוהר הקדוש,²² שמשא רבנו רוצה ומבקש מהקב"ה שכל עם ישראל יזכו ויהיו נזירים, שכן כידוע על פי הסוד, הנזיר הוא זה שקשור למופלא, למכוסה, דהיינו לכתר העליון.

211. שאלה זו היא מהשאלות שנשאלתי פעמים רבות ביחס למצוות הנזירות, והיא 'מציקה' ללא מעט אנשים המתלבטים האם לקבל עליהם נזירות. באופן טבעי, בדרך כלל לשואלים יש דעה מוקדמת בנושא, אך דעה זו אינה מבוססת על דברי רבותינו בעניין. יש לציין שכל אלו ששאלו אותי שאלה זו הופתעו מאוד לראות את המקורות שהראיתי להם בעניין זה.

212. אמנם, פירוש זה כפי שהוא מופיע בדברי הרדב"ז אינו מובא בגרסת הזוהר שבידינו, אך הרדב"ז מעיד שכך ראה, וכן היה כתוב בזוהר שבידיו, וממילא דבריו מוסמכים ועליהם אנו סומכים [כך אנו מתייחסים לכל נוסחה קדומה, בגמרא, במדרש או בזוהר המופיעה בדברי רבותינו הראשונים כמלאכים, ואכמ"ל].

כאמור, פירוש זה מבוסס על דברי הזוהר. לענ"ד, היסוד לדברים אלו נעוץ בדברי חז"ל במסכת ברכות (ז,א), ושם נאמר:

"ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו; בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר: הלא בלכתך עמנו, בקש שלא תשרה שכינה על אומות העולם ונתן לו, שנאמר: ונפלינו אני ועמך, בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר: הודיעני נא את דרכיך...".

נמצא שכשמשנה רבנו מבקש מה' ונפלינו אני ועמך', הוא מבקש שהשכינה לא תשרה על אומות העולם. דבר זה תמוה, שכן לכאורה, לא כתובה בפסוק שום מילה הרומזת לשכינה! זאת בניגוד למילים 'הלא בלכתך עמנו', שמהם אכן ניתן להבין, כפי שמפרש רבי יוחנן, שהכוונה היא לשכינה הקדושה. אלא מכאן שרבי יוחנן סובר, שדווקא המילה 'ונפלינו' מלמדת על השראת השכינה, ומשה מבקש שאומות העולם לא יזכו לה.

יש לשאול: מנין לר' יוחנן שהמילה 'ונפלינו' מצביעה על השכינה? וצריך לומר שרבי יוחנן מבין שפירוש מילה זו הוא: נפלא, מכוסה, נעלם – דבר שיכול להיאמר רק על השכינה הקדושה.

על גבי בסיס זה, מוסיף הזוהר ובעקבותיו הרדב"ז, שאין זה השכינה סתם, אלא דווקא השכינה במדרגתה העליונה – מדרגת הכתר, שעל זה רומזת המילה 'ונפלינו' – לפלא העליון, לכתר.

נמצא, שמשנה רבנו מבקש שכל ישראל יהיו נזירים, כך שמצווה זו שייכת לכל אחד ואחת מישראל, ללא תנאי מסוים, ואף לאחר שירדו מאד ממדרגתם, לאחר חטא העגל.

ואכן, במסר זה פותח הרדב"ז את ביאורו למצוות הנזירות (מצודת דוד שם), וזה לשונו:

"ענין הנזירות הוא כי לפי שהנחיל הקב"ה לישראל ג' כתרים, כתר כהונה זכה בו אהרון לו ולזרעו אחריו, כתר מלכות זכה בו דוד וביתו אחריו, כתר תורה מונח לכל מי שירצה לזכות בו. ולא הכל ראויים להיות זוכים בכתר זה מפני טרדות העולם ועומק המושג וקוצר המשיג, לפיכך רצה הקב"ה לתת לישראל מצוה זו כדי שכל אחד מישראל יזכה לכתר קדושה ויהיה מדרגתו כמדרגת כהן גדול".

כלומר: דווקא במצוות הנזירות יש אפשרות לכל יהודי באשר הוא, גם אם אינו תלמיד חכם גדול ואינו יכול לזכות בכתר תורה – להיות קדוש וקרוב לה'. נמצא שמצוות הנזירות מייצגת את מתן ההזדמנות השווה, לכל יהודי, להיות קדוש.

וכן כתב האלשיך הקדוש (במדבר ו,א) וזה לשונו:

”אמנם הנה רצה הקב”ה ללמד דעת את עמו ישראל עם קדושו, בל יאמר נא ישראל הלא הוא ית’ הבדיל את שבט לוי, ומהם את זרע אהרן, ומתוכם את הכהן הגדול מאחיו כי קדוש יאמר לו, והאם תלוי הקדושה במולידם ולא בבחירה הטובה היא, והלא כמו זר נחשב, על כן בא האלקים וילמדנו כי לא כן הוא, כי הנה ביד כל איש ואיש לפרוש מענייני העולם ולקדש עצמו [במצוות הנזירות] עד גדר שבטוב בחירתו קדוש יאמר לו, וככהן גדול אשר לא יטמא לאביו וכו’ גם הוא יחשב. ועוד לו [מעלה לנזיר] כי הנה בכהן גדול נאמר (ויקרא כא,יא-יב) ‘לאביו... כי נזר שמן משחת אלקיו על ראשו’ מיוחס הדבר אל מה שחויץ ממנו, הוא השמן, אך בזה [בנזיר] לא יתייחס כי אם אל עצמו, כי דבק בו הוא יתברך, לאמר עליו: ‘כי נזר אלקיו על ראשו’, כאשר יבאר בס”ד“.

נמצא לפי דבריו, שלא רק שמצוות הנזירות מיועדת לכל איש ואישה בישראל, באשר הם, אלא שדווקא דבר זה הוא אחת המטרות של הקב”ה במצווה זו, לתת אפשרות לכל יהודי להיות קדוש וקרוב אליו, ולא רק לכוהנים שקיבלו את מדרגתם בירושה מאבותיהם.

יסוד זה בא לידי ביטוי גם בדברי רבי צדוק הכהן מלובלין, שרואה בנזירות מצווה פלאית, ההופכת גם אדם פשוט בישראל, ברגע אחד – לקדוש, וזה לשונו (פרי צדיק לפר’ נשא, אות יד):

”איש או אשה כי יפליא, הלשון ‘כי יפליא’ ר”ל מפני שענין הנזירות בעצם הוא דבר פלא למעלה מן השכל והדעת, כי עיקר הנזירות שהוא פרישה מטומאת מת ותגלחת והיוצא מן הגפן, עם כל זה גם אם ישמור אדם את עצמו ויסגף עצמו בג’ דברים הללו, אם לא יקבל על עצמו לשם נזירות – לא יהיה נקרא קדוש על ידי זה. רק ע”י דיבור אחד שיוציא מפיו ‘הריני נזיר’ – אז נקרא ע”י זה קדוש, כמו שנאמר ‘כל ימי נזרו קדוש הוא להשם’, והוא באמת פלא גדול שע”י דיבור אחד נעשה קדוש בעצם...“.

יסוד זה מוזכר בעוד כמה מקורות, ואכמ”ל.

נמצא אפוא, שהנזירות מיועדת לכל יהודי ויהודיה באשר הם, ובאמצעותה יכול כל אחד מישראל להתרומם מעלה מעלה ברגע אחד ולהגיע לקדושה ולדבקות מופלאה בקב"ה.

ב. לשכת הנזירים

נזיר שסיים את ימי נדר נזרו מביא את קרבנותיו למקדש, ולאחר הקרבתם הוא מגלח את שערו ושורף אותו תחת הסיר שבו הוא מבשל את קרבן השלמים שהקריב, ככתוב (במדבר ו, יח):

"וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נְזָרוֹ וְלָקַח אֶת שְׁעַר רֹאשׁ נְזָרוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים".

במשנה במסכת מידות מתואר, שבישול קרבן שלמי הנזיר, ומצוות הגילוח ושריפת השער נעשו בלשכה מיוחדת שנבנתה לשם כך בעזרת נשים – לשכת הנזירים, וזו לשון המשנה (מידות ב, ה):

"עזרת הנשים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רחב מאה ושלשים וחמש, וארבע לשכות היו בארבע מקצעותיה של ארבעים ארבעים אמה, ולא היו מקורות, וכך הם עתידים להיות... ומה היו משמשות? דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים, ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן ומשלחים תחת הדוד. מזרחית צפונית היא היתה לשכת העצים ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים... צפונית מערבית היא היתה לשכת מצורעים. מערבית דרומית... אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן היא היתה נקראת לשכת בית שמניה".

משנה זו מעוררת שאלה: מדוע לבנות לשכה מיוחדת בעזרת נשים לשם השלמת מצוות הנזירות? הרי הלשכה תופסת מקום נכבד משטח עזרת נשים, שהוא בלאו הכי קטן, ומה הצורך בדבר?

לשם השוואה, מצינו במצוות העומר שהיו מנפים את השעורים בעזרה, בשלוש עשרה נפה, והדבר חייב עבודה רבה, ולמרות זאת לא בנו לשם כך לשכה מיוחדת בעזרה במקדש. מדוע אם כן שונה מצוות הנזירות ממצוות העומר?

מכאן מוכח שיש הבדל מהותי בין מצוות העומר הנעשית פעם אחת בשנה, למצוות הנזירות. אם בנו לשכה מיוחדת בעזרת נשים לצורך קרבנות הנזירים, מוכח מכך שלשכה זו הייתה בשימוש קבוע ויום-יומי, ובכל יום הגיעו נזירים למקדש, הביאו את קרבנותיהם, גילחו את שערם ושרפוהו בלשכה המיוחדת להם.

נמצא אפוא שהלשכה המיוחדת לנזירים שהייתה במקדש, מעידה שרבים רבים בעם ישראל היו נזירים, ולשכה זו הייתה בשימוש קבוע. הדבר מוכיח שאכן רבים מישראל קיימו את מצוות הנזירות בתקופת בית ראשון ובית שני, ומצוה זו לא הייתה נחלתם של מעטים בלבד.

ג. סיכום

בניגוד למחשבה ההמונית שמצוות הנזירות מיועדת ליחידי סגולה, מבקשתנו של משה רבנו מהקב"ה 'ונפלינו אני ועמך', מתברר, וכפי שכתוב בכמה ספרים מרבתינו הראשונים והאחרונים, שמצוות הנזירות שייכת ומיועדת לכל אחד ואחת מישראל, ללא קשר לדרגתו הרוחנית. מצווה זו מבררת את השוויון של כל יהודי לפני ה', ובאמצעותה יכול כל אחד מישראל להיות קדוש בבחורו להיות נזיר, ולא רק הכוהנים שנבחרו לכך מלידה. עוד מתברר, שמצוות הנזירות טומנת בתוכה פלא גדול, שכן יהודי המקבל על עצמו נזירות יכול להיות קדוש ברגע אחד, כאשר הוא מקבל על עצמו נזירות, ללא קשר למעמדו הרוחני הקודם.

ואכן, בימי קדם, רבים מישראל היו נזירים, ועקב ריבוי הנזירים באומה אף בנו בשבילם לשכה מיוחדת בעזרת נשים – 'לשכת הנזירים'. הנזירים היו באים ללשכה זו בסוף ימי נזירותם, ומקיימים בה את מצוות הגילוח ושרפת השיער תחת הדוד שבו הם היו מבשלים את בשר שלמיהם.

